

מסורת הש"ס

א) עינין חוס' יצמות סג. ד"ה זינן, ב) (תענית כה.), ג) נפי' כשתבא לקנות השור בדוק אם יש לו כרס גדולה כי עיין ערוך בערך כרס א'), ד) (שבת כח: ע"ז ת. ע"ש, ה) (ע"ז ת. א') ר"ה יא., ו) ז"ל לדעתן, ח) ונש' איתא למיט', ט) ז"ל אחר ד"ה מקרין מרתי, י) (וחה לשון הערוך [ערך צב א'] כל מעשה צראשית לקומתן נכראו לצייון נכראו פירוש לקומתן גדולים מלאים ולא קטנים שאזכירן לגדל לדעתן נכראו ולא דעת המיטקות ופי' לצייון לשון יופי כמו לצבי כו'), כ) ביוצר לשמחת מורה, ל) ז"ל ושר ההקדן, מ) [עין חוס' יצמות שס שמתו בשס פסקתא שמונה שמות וכו'], נ) ס"א שבעים וכן איתא בספר היטול הניא הש"ה דף מ' דפוס אמ"ש ד"ה הכלל העולה, ס) ז"ל יאש"ה, ט) [לקמן כב:],

גליון הש"ס

גב' אלא צבינום. עיין פריש"י על המורה בראשית א' כה: תרג' ד"ה הרביב וכו' מפעיא ליה ארבעינא. עיין לקמן פס' ע"ב חוס' ד"ה ולפסוקי:

מוסף רש"י

מקריין תרתי משמע. דקמס מקריין לו קרני (שבת כח.) ותיטב לה' משור פרי. אמר דוד ומיעב לה' תפלמי מור, שמים שיהי שור דהיינו אוחז יוס שטלה כדכתיב שור או כשב וגו', הני עשוי וגמור כפר שהא' בן ג' שפליט מקרינו לא חסר (ע"ז ח.). במקומות נברארו. שור עס קרניו מנוגלן, וכיון שאל ראשו מתלה נמצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו (שם). בדעתן נבראו. שאלם אם תפלין להבדלות ואמרו כן (ד"ה יא. ושם: לדעתן). בצבינום. נטעם על אחד ואחד ובדפוס כל אחד ואחד (שם).

שיטה מקובצת

א) שור דרכו להיות כרסמן ופרסתן: ב) אלא א"כ נתגדל כל הצורך: ג) שר העולם אמרו קשה: ד) משום דכתיב למיניהו בעשייה או אינא אפי' בארץ מיבעיא ליה לר' יאשיה דאמר: ה) נרשם על מלות דבעי התם הרביע ועל מלות מהו מי גזיב דאמר ר"ל המרביע [שני מינים שבים] לוקה דגמרין: ו) איצטרך את חוקותי לחוקים שחקקתי לך כבר: ז) וא"ת הא דפרין התם:

אלו טרפות

להדי יומא. נגד השמש: **דאיצינים ליה נהמא**. אחתן לו סעודה: **לגידא דרבינא**. על שפת נהר ששמו רבינא: **דרויה עלמא**. להתקצץ שס חיילותיו והוא נמכרין למקום שמהא רוח שולטת בו: **כנשיה לימא**. טאטעו לים: **כנושא**. מכבדי הבית: **זלוחאי**. מרבזי הבית בזנים מפני אצק העולה וכבר הם כלו לאכול כל זה: **אי הכי**. דנפישו חיילותיו כ"כ לא מצינא: **מספורינא**. דיוושלטיר"ש בלע"ז: **דוללי**. אשקניי"ש. וסימן זה היה למנורעים: **פסר דוללי**. דישבויריי"ד: **משקל** לא שקיל. הטובה משתנה: **שור**. דרכו להיות א'כרסתן ופרסתן בעל כרס רחבה ופרסות רחבות: **גנוספיה**. זנבו: **שור שהקריב אדם הראשון**. כדאמרינן בלפני אידיהן במסכת ע"ז (דף ת.): **מקרין מפריס**. צשור של אדם הראשון קאי: **קרניו קודמין לפרסותיו**. שכל שוורים פרסותיהם נוולות עמם וקרנותיהם גדלים לאחר זמן אבל של מעשה צראשית צקומתם נצראו ובקרניהן וכשינא מן הארץ ראשו מתלה נמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו: **צקומתן נצראו**. ולפיכך קדמו קרנותיו שהרי עמו נוטרו וילאו מתלה והיינו שור פר ציוס שהיה שור היה גדול כפר. שור בן יומו קרוי שור כדכתיב (ויקרא כב) שור כי יולד פר קיימא לן בן שלש (פרה פ"א משנה ב): **מקרין סרתי משמע**. שכן סתם שורים: **לרעס**. שהודיעם שיערסם והם ניאותו: **לצבינום**. צדמות שצמרו להם: **שר העולם**. מלאך הממונה: **באילנות נאמר למיניהו** עושה פרי למינו אבל צורעים לא נאמר בנאותם למינו אבל ציציאתם נאמר מזרע זרע למיניהו: **שאין דרכן לנאס צערבוציא**. שהרי גדולים הן וענפיהן מרובין ואין ראוין ליגדל רלופים ותכופים כי אם מפחרים: **אמר הקב"ה למינסו**. שיא' כל אילן צענמו צחוק מחצירו שיהא לו היכר: **אלו**. שריסם אלו ודרכנו לנאס תכופין ומעורבצין ואם אין נוהרים לנאס כל עשב לצד הרי אין אלו ניכרין זה מזה על אחת כמה וכמה: **ישמח ה' במעשיו**. שכולן זיהיין צמנותיו: **לר'**

י"בדעתן נבראו בצבינום נבראו תקרי צבאם * אלא צבינום דרש רבי חנינא בר פפא י"הי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה למיניהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר למיניהו באילנות ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למיניהו אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בעי רבינא *הרכיב שני דשאים זה על גב זה לר' ‏

י"בדעתן נבראו בצבינום נבראו תקרי צבאם * אלא צבינום דרש רבי חנינא בר פפא י"הי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה למיניהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר למיניהו באילנות ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למיניהו אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בעי רבינא *הרכיב שני דשאים זה על גב זה לר' ‏

דשרו בכלאי זרעים ואסירי צהרכבת האילן כדאיתא פרק ארבע מיתות (פאהדין ס.) ונפקא לן מדכתיב לן חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר צהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים והיינו צהרכבה דומיא דצהמה ושחקקתי לך כבר היינו לצני נח דכתיב צהו למיניהו באילנות וצצהמה דלמיניהו איסור כלאים משמע כדמוכח צסוף שור שנגח את הפרה (צ"ק נה.) יא דבעי התם הרביע שני מינים שצים מהו מי גמרי למיניהו למיניהו מיבשה או לא ומצעיא לן אי הוי הרכבת ירק צירק כמו הרכבת אילן צאילן והוי צכלל שדך ואע"ג דכתיב למיניהו איצטרך את חוקותי שחקקתי לך כבר דלא הוה ידעינן דלמיניהו אמא לאיסור כלאים אי לא כתיב חוקותי ואי לא למיניהו מאת חוקותי לחוד לא הוה נפקא לן דה"א חוקותי ב שחקקתי לך כבר צמרה וא"ת ב הא פריך התם אלא מעתה ושמתם את חוקותי מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא ומאי קשיא הא לא מוקמינן האי אצני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב למיניהו צמעשה צראשית וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי היכי דהאי לא קאי אצני נח האי נמי לא קאי אצני נח ומשני דהתם כתיב חוקותי צמר ושמתם אצל הכא כתיב חוקותי קודם תשמור:

פרק שלישי חולין

ס.

בקומתן נבראו. לא בעי למימר שנצראו צעמידה דהא אמרינן צפרק אחד דיני ממונות (פאהדין דף לה:) גבי **אדם הראשון** רביעית זרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו אלא בקומתן היינו שנגמרה כל קומתן מתחלתן: **אל תיקרי צבאם אלא צבינום**.

י'פירש צערוך דכולהו נפקי מצבינום שהוא לשון יופי כמו (ישעיה ד) לצני ולתפארת ומאחר שהן ציופיין זהו צקומתן ולדעתן שהיופי לא יצא אלא אם כן ס נגדל כל הזוך ועוד יש לומר דקומתן נפיק מלשון הצנה: **פסוק זה שר העולם אמרו**. לפי מה שמפרשין דמנך זה מטטרוין כמו שיסד הפייט ס תקיף מטטרוין ^ו שנהפך לשם מצשר ואומר דהוא שר העולם כמו שיסד הפייט שר המשרת נער נקרא הוא מטטרוין הנכבד והטורל ואמרינן צפרק קמא דיצמות (דף נו: ושם) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי פסוק זה שר העולם אמרו ג וקשה מכאן דמשמע דשר העולם היה צשסת ימי צראשית ושמא אגדות הס שחלוקות זו על זו ומי שסוצר דמטטרוין הוא שר העולם לית ליה דחוקן זה מטטרוין א"נ מה שקרא הפייט למטטרוין נער לא צשציל הפסוק של נער הייתי אלא לפי שכתוב צספר יוסיסיופן דלמטטרוין יש לו ט שצב שמות וחשיב נער וגם מזינו דנער שס מלאך הוא כדכתיב (זכריה ב) רון אל הנער הלז: **הרכיב שני דשאין זה ע"ג נב זה מהו**. ואם תאמר מתניתין היא צמסכת כלאים צפרק קמא (משנה ו) אין נוטעין אילן צאילן ולא ירק צירק ועוד תנן (שס משנה ח) אין נוטנין זרע דלעת בתוך החלמית מפני שהוא ירק צירק וי"ל דמצעיא ליה צחוצה לארץ דשרו כלאי זרעים ואסירי הרכבת האילן כדאיתא צסוף פרק קמא דקדושין (דף נט.) דדריש שדך למעוטי כלאי זרעים שצחוצה לארץ והרכבת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא יט) את ווגו' צצהמתן לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה צהמה צהרצבה אף שדך צהרכבה ומה צהמה צין צאצך צין צחוצה לארץ אף שדך צין צאצך צין צחוצה לארץ ומצעיא ליה אי חשיצא ליה הרכבת זרעים כהרכבת אילן משום דכתיב יצבהן למיניהו או לא אי נמי אפילו צאצך *מיצעיא ליה לר' ס ואשעיא דאמר^י עד שזרע חטה ושעורה וחרגן צמפולת יד דדילמא מתניתין דכלאים כרצנן אי נמי צשאר כלאי זרעים ואליצא דרצנן איירי הכא דאמר צהקומץ זוטא (מנחות דף טו:) קנצוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים לא אי נמי לצני נח קמיצעיא ליה

דשרו בכלאי זרעים ואסירי צהרכבת האילן כדאיתא פרק ארבע מיתות (פאהדין ס.) ונפקא לן מדכתיב לן חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר צהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים והיינו צהרכבה דומיא דצהמה ושחקקתי לך כבר היינו לצני נח דכתיב צהו למיניהו באילנות וצצהמה דלמיניהו איסור כלאים משמע כדמוכח צסוף שור שנגח את הפרה (צ"ק נה.) יא דבעי התם הרביע שני מינים שצים מהו מי גמרי למיניהו למיניהו מיבשה או לא ומצעיא לן אי הוי הרכבת ירק צירק כמו הרכבת אילן צאילן והוי צכלל שדך ואע"ג דכתיב למיניהו איצטרך את חוקותי שחקקתי לך כבר דלא הוה ידעינן דלמיניהו אמא לאיסור כלאים אי לא כתיב חוקותי ואי לא למיניהו מאת חוקותי לחוד לא הוה נפקא לן דה"א חוקותי ב שחקקתי לך כבר צמרה וא"ת ב הא פריך התם אלא מעתה ושמתם את חוקותי מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא ומאי קשיא הא לא מוקמינן האי אצני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב למיניהו צמעשה צראשית וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי היכי דהאי לא קאי אצני נח האי נמי לא קאי אצני נח ומשני דהתם כתיב חוקותי צמר ושמתם אצל הכא כתיב חוקותי קודם תשמור:

^אמרה

עין משפט ור מוצה

רגג א מיי פ"א מהל' כלאים הלכה ה סמג לאון רעט טוש"ע י"ד סי' נה סעיף ג:

תורה אור השלם

- המקרה במים עליותיי השם עבים רבובו דמהולך על כנפי רחן: תהלים קד ג
- ותיטב לך משור פרי מקרן מפריס: תהלים סט לב
- ויכלו השמים והארץ וכל צבאם:
- יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו: תהלים קד לא
- ויאמר אלהים תרשא הארץ דשא עשב וצמרץ וזרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן:
- בראשית א יא

לעיי רש"י

דיוושלטיר"ש [רישבולטוריר"ש]. ספלה (מתקן להחזרת פקעות). אשקניי"ש [אישקניא"ש]. דוללות. דישבויריי"ד [רישבויריי"ד]. לסתור.

רבינו גרשום

דיציבות ליה לחמא. כלומר בעינא ליכרה לו כיה: פוק צבית. כלומר הכן לו הכירה אגודה דימא: כנושיא. כלומר מכבדי רחבה וזולחאי מולפין הרחבה הרוח והגשמים: מסתורית. אטורירול בלעז: וסתר דוולאי. כלו עושה בה מלאכתה: כרסתן ופרסתן. כלומר סימנין של שור כרסו גדול ופרסותיו גדולות: מאי נפקא מינה למקח וממכר. כלומר מי שמוכר שור לחברו כרסתן ופרסתן איבעי ליה למיהב: מסיע ליה לריב"ל. כלומר מה דאמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרנותיו קודמות לפרסותיו מסייע ליה לריב"ל דאמר כל מעשה בראשית בקומתן נבראו כל מה שעתיד להיות לו לאחר זמן נברא עמו וכשנברא בין בהמה בין אדה"ר נברא תחלה [הראש] וכשנברא הראשון היו קרנים בראש ואח"כ נבראו הפרסות: לצבינום נבראו. כלומר הקב"ה שאל להם רצונכם שאברא אתכם: לדעתן נבראו. בכלל